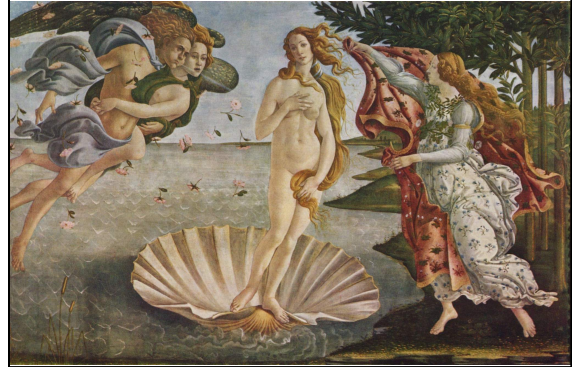

Petrarca
Van der Noot
Hooft
Vermeer

Sandro Botticelli, De geboorte van Venus (1485)

Sandro Botticelli, La primavera (1477)

Lorenzo Lotto, Venus en Cupido (1520)

Andrea Mategna, De parnassus (1497)

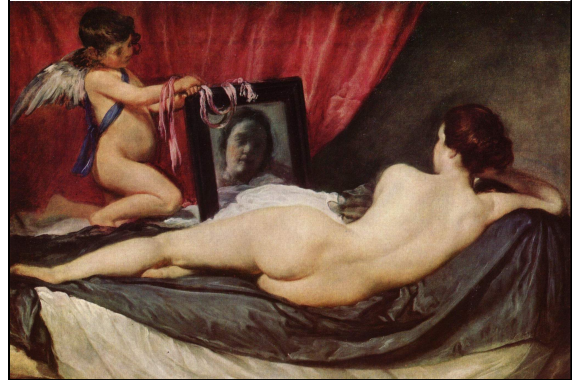
Antonio da Correggio,
Venus, Cupido en
Mercurius (1520)

Pieter Paul Rubens, Venus voor de spiegel (1615)

Velazquez, Venus (1644)

Francesco Petrarca,
1304-1374

Sonnet

- Uitgevonden door Giacomo da Lentini?
- Ontstaan in de dertiende eeuw
- Groot gemaakt door Francesco Petrarca
- 14 regels
- Meestal twee kwatrijnen en twee terzetten
- Volta / chute / wending na regel 8

Petrarca

- Ontmoet op Goede Vrijdag (17 april) 1327 'Laura' in Avignon.
- Grondlegger van het petrarkisme: stralende ogen, gouden haren, elegante tred, tanden als ivoor, zoetgevooisde stem.
- Belangrijkste stijlfiguren: antithese, paradox, oxymoron.

Die ogen gloedvol door mij beschreven,
die armen, handen, voeten en gezicht,
waardoor ik vaak innerlijk werd ontwicht
en met geen mensen kon samenleven;

Krulharen met filigraan gewezen,
die zoete glimlach op mij gericht,
in een verloren paradijs gewicht,
waar elk goed gevoel werd prijsgegeven.

Zo leef ik, vol woede en levenswee,
zonder haar uitstraling die ik aanbad,
nu mijn schip leksloeg op de levenszee.

Ga weg, liefdeslied, uit mijn gedachten,
nu de gave verdween die ik bezat;
Van nu af aan bral ik jammerklachten.

Als mijn bestaan zolang bestand mag zijn
tegen mijn verdriet, mijn bitter lijden,
dat ik beleef hoe, door de kracht der tijden,
Vrouwe, geen glans meer in uw ogen schijnt,

hoe uw fijn gouden haar naar zilver gaat,
hoe ge geen guirlandes meer zult dragen
en ik niet waag over mijn leed te klagen
als ik de bleekheid zie van uw gelaat,

dan geeft het liefdesverdriet mij zo' n moed
dat ik de waarheid niet meer zal ontvluchten,
de jaren noem, de dagen en de uren;

al zal 't te laat zijn voor verlangen zoet,
dan zal toch niet aan wat ik moet verduren
de troost ontzegd zijn van uw late zuchten.

Ik vind geen vrede en ik kan niet strijden,
ik hoop en vrees, ik brand en ben van ijs,
ik zweef omhoog en ik lig verstijfd te lijden,
ik bemin de wereld, die ik misprijst.

Ik ben verlost en kan me niet bevrijden,
ik heb een houvast en raak toch van de wijs,
ik voel me levend en gestorven beide:
ach, liefde is zowel hel als paradijs!

Ik zie verblind, ik schreeuw en kan niet praten.
ik haat mezelf en hou van iedereen,
ik roep om hulp en wil het leven laten,

ik huil van vreugde, ik lach terwijl ik ween,
leven en dood, wat kan het mij baten:
en dit, lieveling, komt door jou alleen.

Jan van
der
Noot,
ca. 1539
– ca.
1595

Venus spreekt tot Cupido om sommige oorsaken.

Het is wel waer dat ghy verscheyden laghen
Hem hebt gheleyt, en u netten ghespreyt,
Maer ghy en hebt alst al wel is gheseyt,
Niet eerst ghemerct wat vrouwen hem behagen:

Weer een rycke of een edele van maghen,
Oft een die heur gheerne dickmael vermeyt
T alder feesten, oft die de digniteyt
Soekende is doer costelycke baghen:

Weer een seeghe, wyse ende ghestichte,
Oft een wilt dier, oft woeste Venus nichte:
Oft een die is seer deuchdelyck van leven.

Dees' ionghe man is van goeder nature,
En yeghelyck soect gheerne syn parture,
Dus moet ghy hem een syns ghelycke gheven.

Houtsnede van ongelijk paar (1570)

Jan Steen, Vrolijk gezelschap (1663)

Heur ooghen syn als twee schoon Esmerauden,
Blinkende claer gheensins om te verlichten
Fraeykens gheset voor alle mans ghesichten,
In twee peerlen de schoonste die bedauden

Aurora oyt alssy d'Oosten verlauden:
Schoonder dan gout syn die my dick beichten,
Heur wynbraukens ende heur suyver vlichten,
Soo schoon gheveruft dat sy my dick benauden:

Dan out yvoir syn witter heur schoon tanden,
Neerstich bewaert met twee coralen randen.
Dees' veruwen al, heur soo suyer vertoonen

In heur aensicht, wel weerdich om te croonen,
Dat sy my ghants van herten en van sinne
Verandert sou hebben deur heur reyn minne.

Waer wilt ghi loopen lief, waer wilt ghi toch al loopen?
 Ghy vliet van my soon lief eer ghy weet wat ick meyne.
 Hoe wilt ghi my altyts deen pyn op dander hoopen?
 Myn liefde is schoon lief gestadich goet en reyne.

Waerom vliet ghy van my? waer wilt ghi toch al loopen?
Myn liefde touwaerts is gestadich goet en reyne,
Dies en wilt my niet meer d'een pyn op dander hoopen
Maer blyft staen lief, vertoeft en verstaet wat ick meyne.

U schoonheyt suyver maecht en u goede manieren,
U wijsheyt, u verstant en u deucht goedertieren,
U oochskens schoon en claer, en u reyn eerbaer wesen

U suyver blondich haer, u wynbraukens by desen,
Behaghen my soo wel, dat ick tot alle tyen,
By u wel wilde syn twaer in vreucht oft in lyen.

Ick sach myn Nimphe int suetste van den lare
In eenen beemt gheleghen aende sye
Van heuren hof, alleene als de vrye:
Neffens een gracht, waer af het water clare

Gheboort met lisch, cruyt en bloemen eenpare,
Lustigher scheen dan alle schilderye,
Noyt man en sach schoonder tappisserye,
Soo schoon was tvel't ghebloeit veer ende nare:

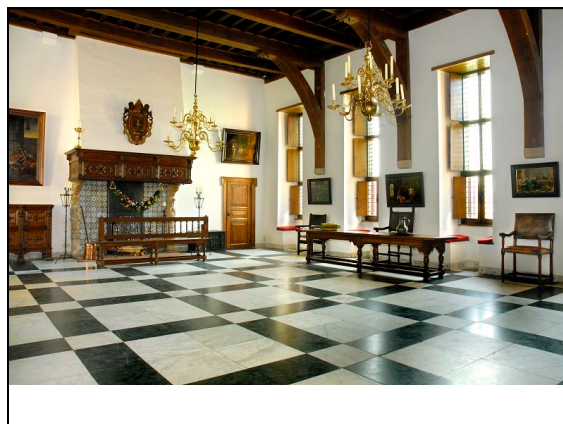
Ghelyck Flora sadt sy daer op de bloemen,
Om heur schoonheyt machmense Venus noemen,
Om heur verstant Minerva wys van sinne,

Diana oock om heur reyn eerlyck wesen,
Boven luno is sy weert t'syn ghepresen:
Tsynts desen tyt queelt myn siele om heur minne.

P.C. Hooft,
1581-1647

Gezwinde grijsaard die op wakkre wieken staag
De dunne lucht doorsnijdt, en zonder zeil te strijken
Altijd vaart voor de wind, en ieder na laat kijken,
Doodsvijand van de rust, die woelt bij nacht, bij dag,

Onachterhaalbre Tijd, wiens hete honger graag
Verslokt, verslindt, verteert al wat er sterk mag lijken
En keert en wendt en stort Staten en Koninkrijken;
Voor iedereen te snel - hoe valt gij mij zo traag?

Mijn lief, sinds ik u mis, verdrijf ik met mishagen
De schoorvoetige Tijd, en tob de lange dagen
Met arbeid avondwaarts; uw afzijn valt te bang.

En mijn verlangen kan de Tijdgod niet bewegen.
Maar 't schijnt verlangen daar zijn naam af heeft gekregen,
Dat ik de Tijd die ik verkorten wil, verlang.

Nijldige Tijd, waarom is 't dat gij u versnelt
Meer dan gij zijt gewoon? Laat gij het u verdrieten
Dat ik de Hemel van Liefs bijzijn mag genieten?
Wat schaadt u mijn geluk dat gij u daar in kwelt?

Een grijsaard zijt gij, Tijd, en proefde nooit 't geweld,
Van 't gene, dat ze Liefde en zoete Weerliefd' hieten.
Helaas, de tranen blank over mijn wangen vlieten
Als ik aan't uurwerk denk dat kwalijk was gesteld.

Och Meester, die de tijd met uren af kunt meten,
Gistr'avond miste gij en had uw kunst vergeten:
Wel vier maal sloeg de klok in min dan een kwartier.

Maar na mijns Liefs vertrek, doordien 't begon te dagen,
En heeft de klokke boven zes maal niet geslagen,
In ene tijd, docht mij, van twalef uren schier.

Wanneer de Vorst des lichts slaat aan de gulden tómen
Zijn hand, en beurt omhoog aanzienlijk uiter zee
Zijn uitgespreide pruik van levend goud, waarmee
Hij nare angstvalligheid, en vaak, en creple drómen

Van 's mensen lichaam strijkt, en berg, en bos, en bómen
En steden volkrijk, en velden met het vee
In duisternis verdwaald, ons levert op haar stee,
Verheugt hij, met de dag, het Aardrijk en de stromen:

Maar d'andre sterren als naijvrig van zijn licht,
Begraaft hij, met zijn glans, in duisternissen dicht,
En van d'ontelbre schaar, mag 't niemand bij hem houwen.

Al eveneens, wanneer uw geest de mijne roert,
Word ik gewaar dat gij in 't heilig aanschijn voert
Voor mij de dag, mijn Zon, de nacht voor d'andere vrouwen.

Klaere, wat heeft 'er uw hartje verlept / Dat het verdriet uit vrolijkheid
schept,
En altijd even benepen verdort, / Gelijck een bloempje, dat dauwetje schort?

Krielt het van vrijers niet om uw deur? / Mooghje niet gaen te kust en te
keur?
En doeje niet branden, en blaecken, en braën / Al waer 't u op lust een
lonckje te slaen.

Anders en speelt het windetje niet, / Op elsetacken, en leuterigh riet,
Als: lustighjes: lustighjes. Lustighjes gaet / Het waertertje, daer 't tegen 't
walleetje slaet.

Siet d'openhartighe bloemetjes staen, / Die u tot alle blijgeestigheidt raën.
Self 't zonnetje wensch't u wel beter te moe, / En werpt u een lieffelijck
ooghelijck toe.

Maer soo se niet, door al hun vermaen, / Steeken met vreughd uw sinnetjes
aen,
Soo sult ghij maecken aen 't schrejen de bron / De boomen, de bloemen, de
sujvrere zon.

Intermezzo: Parodie

- Willem G. van Focquenbroch (1630-1675)

Aan mejuffr. N.N.

O schoone! ziet gy niet dat ik geheel op 't lest loop?
Zint gy mun vryheid hebt door uw gezicht ontroof,
't Geen u met heldre glans zo glinstert in het hooft,
Gelyk een doovekool in een bescheete mesthoop?

Ik sta gelyk vervoert, wanneer uw aasems geur,
Die door twee lipjes vloeit, die alle daag vervellen,
My alzoo aangenaam de geesten komt ontstellen,
Als een benaude lucht uit Goossens achterdeur.

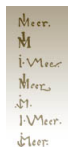
Uw lokjes, daar de min vermaak neemt in te spelen,
Die binden my de ziel met duizent steeken vast:
Denk nu, of ik niet sterf aan een vergulde bast?
Wyl zij in verf niet veel van kinderstront verscheelen.

Uw kin, die 't aambeelt lykt, waar op het hamerslag
Van uw vergode neus, myn hart steeds dreigt te kneuzen:
Benaut my zo, als of ik onder al de neuzen,
Die in de wereld zyn, alree begraven lag.

Uw kaakjes, lyke wel, doen my noch iet verhoopen,
Mits die zo puttig zyn, dat ik voor vast vertrou,
Dat zoo m'er eens een stoop gelyk op gieten wou
Dat er niet eenen drop zou van uw troonie loopen.

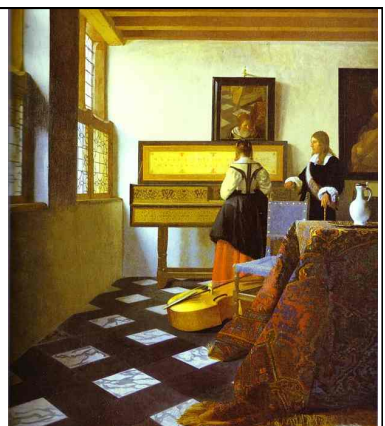
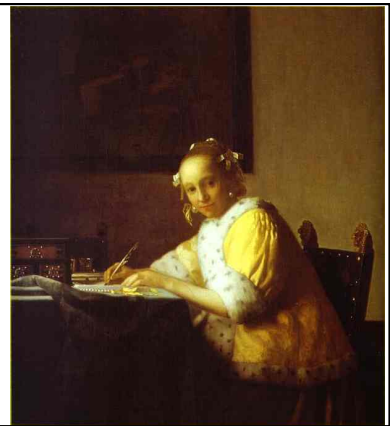
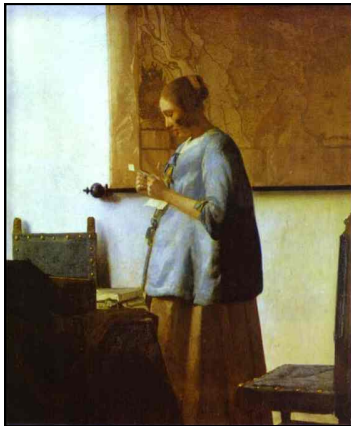
Zo groot is uw cieraat, ô Schoone! dat in 't end,
Zo ik uw schoonheid wou naar volle eisch beschryven,
De heele wereld haast zou twisten gaan, en kyven,
Om 't weeten of 'jeen mensch, dan of 'jeen woutaap bend.

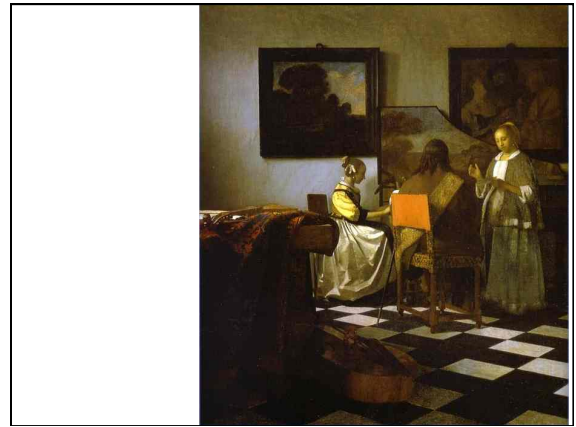
Jan Vermeer (1632-1675)

Stellingen

- Vermeer schilderde zoals Petrarca, Van der Noot en Hooft dichtten.
- In het algemeen: Renaissance schilderkunst en dichtkunst hebben belangrijke overeenkomsten.

Overeenkomsten tussen literatuur en
schilderkunst in de Renaissance:

symbolen
liefde
details
verfijning

